

גליון לידיעת מצוות השבוע

והערב

ב"ה ובס"ד

פרשת פנחס

י"ז-כ"ג תמוז (ע"ז כ"ה-ל"א) תשפ"ה לפ"ק

המצוה		מקור בתנ"ך			בה"ג	רס"ג	ר' אליהו הזקן	ר' יצחק ברגלוני	ר' שלמה גבירול	יראים	רמב"ם		סמ"ג	רא"ם	רמב"ן	מאמר השכל	החינוך	סמ"ק	זוהר הרקיע	חפץ חיים	רבנן	נוהג	זכר	נקבה
		פרשה	פרק	פסוק																				
הבוטל ארמית קנאים פוגעים בו		בלק	כ"ה	ז'	סט				שלג													כל העולם	☒	☐
דיני וסדר חלוקת הארץ		פנחס	כ"ו	נ"ג	מ	כו	סג	כב	ריט													ארץ ישראל	☐	☒
מצות דיני נחלות		פנחס	כ"ז	ח'	מ	כו	סג	כב	ריט		רמה	נחלות	צו	תקיא	רמז	תקס"ד	ת		רטז	עג		כל העולם	☒	☒
להקריב תמיד בבקר		פנחס	כ"ח	ב'											מא							בית המקדש	☐	☒
להקריב תמיד בערב		פנחס	כ"ח	ב'											מב							בית המקדש	☐	☒
להקריב תמיד בכל יום		פנחס	כ"ח	ג'	מא	מג	נט	סא			לט	תמידין ומוספין	קצ	עט		רצו	תא		קט			בית המקדש	☐	☒
מצות קרבן מוסף של שבת		פנחס	כ"ח	ט'							מא	תמידין ומוספין	קצה	צט	מד	קצג	תב		קפא			בית המקדש	☐	☒
מצות קרבן מוסף בכל ראש חודש		פנחס	כ"ח	י"א							מב	תמידין ומוספין	קצו	ק	מה	רמט	תג		קפב			בית המקדש	☐	☒
לקדש א' פסח במאכל ובמשקה ובכסות		פנחס	כ"ח	י"ח	פא		קמא		תיז													כל העולם	☒	☒
לקדש ז' פסח במאכל ובמשקה ובכסות		פנחס	כ"ח	כ"ה	פב		קמב		תיז													כל העולם	☒	☒
מצות קרבן מוסף ביום חג השבועות		פנחס	כ"ח	כ"ו							מה	תמידין ומוספין	רא	קג	מח	רלה	תד		קפד			בית המקדש	☐	☒
לקדש בשבועות במאכל ובמשקה ובכסות		פנחס	כ"ח	כ"ו	פג		קצב		תיז													כל העולם	☒	☒
מצות שופר בראש השנה		פנחס	כ"ט	א'	צו	נד	לה	קמ	ק	תיט	קע	שופר וסוכה ולולב	מב	רנב	קסד	רלט	תה	צג	צד	ל		כל העולם	☐	☒
לקדש ר"ה במאכל ובמשקה ובכסות		פנחס	כ"ט	א'	פד		קעה		תיז													כל העולם	☒	☒
לקדש יו"כ"פ בכסות		פנחס	כ"ט	ז'	פה		קעד		תיז													כל העולם	☒	☒
לנסך מים על המזבח בחג הסוכות כשמקריב קרבן תמיד		פנחס	כ"ט	ל"א			נג		ריב													בית המקדש	☐	☒
מצות קרבן מוסף שבת, ראש חודש, ובמועדים		פנחס	ל'	א'	מב	מב	סה	סב	קפח													בית המקדש	☐	☒

זכר	נקבה
9	6
5	1
10	6
4	1
5	1
6	5
6	1
6	1
6	1
7	1
1	0
6	1

כל העולם	ארץ ישראל	בית המקדש
6	0	0
1	0	0
6	0	0
1	0	0
2	1	2
6	0	0
2	0	4
2	0	4
2	0	5
1	0	0
2	0	4

פרשה	עונש	עשה	לא תעשה	סך הכל
4	0	6	0	10
4	0	1	0	5
5	0	6	0	11
4	0	1	0	5
0	0	5	0	5
0	0	6	0	6
		6	0	6
		6	0	6
		7	0	7
		1	0	1
		6	0	6

שיטות	פרשה	עונש	עשה	לא תעשה	סך הכל
(757-) 4517-	בה"ג	4	0	0	10
(882- 942) 4642-4702	רס"ג	4	0	0	5
(939-) 4699-	ר' אליהו הזקן	5	0	0	11
(1013-) 4773-	ר' יצחק ברגלוני	4	0	0	5
(1040-) 4800-	ר' שלמה גבירול	0	0	0	5
4875-4958 (1115-1198)	יראים	0	0	0	6
4894-4964 (1134-1204)	רמב"ם		6	0	6
4960-5020 (1200-1260)	סמ"ג		6	0	6
4954-5030 (1194-1270)	רמב"ן		6	0	6
4954-5030 (1194-1270)	סמ"ק		7	0	7
4975-5053 (1215-1293)	חינוך		1	0	1
			6	0	6

זכר	נקבה
6	1
6	1
6	1
2	1
0	0
7	6

כל העולם	ארץ ישראל	בית המקדש
2	0	4
2	0	4
2	0	4
2	0	0
0	0	0
7	0	0

פרשה	עונש	עשה	לא תעשה	סך הכל
		6	0	6
		6	0	6
		6	0	6
		2	0	2
		0	0	0
0	0	7	0	7

שיטות	מצות בזמן הזה לפי כל השיטות
רב' עזרא מגרוניא	5000- (1240-)
מאמר השכל	5000- (1240-)
זוהר הרקיע	5121-5204 (1361-1444)
חפץ חיים	5598-5694 (1838-1933)
רבנן	
מכון והערב נא	

שנצטוונו בדיני נחלות, כלומר שמצוה עלינו לעשות ולדון בענין הנחלה כאשר דנה התורה עליה, שנאמר [במדבר כ"ז, ח' - ט',] איש כי ימות וכן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת וגו', וסוף הפרשה [שם, י"א]. והיתה לבני ישראל לחוקת משפט כאשר צוה ה' את משה.

ואל תשוב שאמרי בזה שהמצוה היא שנעשה בענין הנחלה כאשר דנה התורה עליה, שארצה לומר שיהיה האדם מצווה מהאל לתת מה שיש לו ליורשו על כל פנים, כי האל ברוך הוא לא רצה להוציא נכסי האדם מרשותו שלא לעשות מהם כל חפצו בשביל יורשו כל עוד נשמתו בו כמו שיחשבו חכמי האומות, אבל הודיענו שזכות היורש קשור בנכסי מורישו, ובהסתלק כח המוריש מן הנכסים במותו מיד נופל עליהם זכות היורש, כענין השתלשלות היצירות שרצה היורש ברוך הוא זה אחר זה מבלי הפסק. ורבותינו זכרונם לברכה יקראו לזכות החזק שיש ליורש בנכסי מורישו בלשון משמוש, כלשון אמרם בהרבה מקומות נחלה ממשמשת והולכת, כלומר, שזכות היורש במוריש כאילו הגופים דבוקים זה בזה. שכל היוצא מן האחד נופל על השני.

ומפני כן אמרו זכרונם לברכה [ב"ב קכ"ו ע"ב], שאם ציוה האמר המוריש אל יירשני בני, או בני פלוני לא יירש עם אחיו, או בתי תירשני במקום שיש בן וכיוצא בדברים אלה, אין בדבריו ממש. שאין בידו לעקור דבר האל שאמר היורש מורישו. ואף על פי שאמרנו שנכסיו בידו לכל חפציו, הענין הוא לומר שיכול האדם ליתנם לכל מי שירצה ולעשות בהם כל חפצת נפשו, ואפילו לאבדם, בכל לשון, חוץ מזה של ירושה, לפי שזה הדיבור הוא כנגד דברו של מקום וגזרתו כי הוא אמר יירש היורש, ועל כן אין כח ביד אדם לומר לא יירש, והיינו מתניתין דיש נוחלין, האומר איש פלוני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה, וכן [שם ק"ל ע"א], האומר איש פלוני יירשני במקום שיש בת, בתי תירשני במקום שיש בן, לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה, רבי יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין ועל מי שאינו ראוי ליורשו אין דבריו קיימין. פירוש, אם אמר על בן בין הבנים או על בת בין זבנות שיירשנו אחד מהם לבדו דבריו קיימין, ודריש ליה בגמרא מדכתב [דברים כ"א, ט"ז], והיה ביום הנחילו את בניו, שהתורה נתנה רשות לאב להנחיל מי שירצה מן הראויין לירש. ונפסקה שם הלכה בזה כרבי יוחנן לגבי פשוטין אבל לא לגבי בכור, שאין כח באב לעקור ירושה מן הבכור בענין זה.

ועוד אמרו שם [קכ"ו ע"ב], המחלק נכסיו, ריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור דבריו קיימין, ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום, כתב בן בתחילת דבריו בין באמצע דבריו בין בסוף משום מתנה דבריו קיימין. ולפי הדומה, אף על פי שאין ממש בדברי האומר לשון ירושה ומעשיו אינם כלום, כדמפרש במתניתין, בצוותו כן הוא מבטל מצות עשה זה של ירושה משום דעבר אהרמנא דמלכא. וכן אם שמא אחר מותו קיימו בית דין את דבריו אלה, יש עליהם גם כן עון ביטול מצות עשה זה מלבד עונש לאו דלא תטה משפט. ולפי הנראה מדברי הרמב"ם ז"ל שכל עיקר האזהרה איננה רק על הבית דין שדנו בענין הנחלה כן, וזהו לשון שכתב הוא, מצוה לדון בדין הנחלה, וכמו שביאר הענין במצות הפרת נדרים שלפנינו.

ושרשי המצוה, כדי שידע האדם ויתבונן כי העולם ביד אדון משגיח על כל בריותיו, וברצונו וחפצו הטוב זוכה כל אחד ואחד מבני העולם בחלק הנכסים שהוא משיג בעולמו, ומתנתו ברוך הוא מבורכת שתמשך לעולם כאשר יתננה לו, אם לא כי מחטא הקדמוני נקנסה מיתה בעולם, ומפני סילוק גופו אינו בדין להיות הפסק למתנת האל המבורכת, אבל תתפשט מאליה בגוף המשתלשל ממנו שזהו בנו או בתו, ואם הוא בעונו ימות ובנים לא יהיו לו ראווה ברכת השם שתשוב אל הקרוב אליו, כי זאת הברכה שזכה בה זה, או זכותו גרמה לו או זכות אבותיו או עם הקרובים לו יותר למד כשרון המעשה שזכה עמו לנכסים, ולכן בהסתלק הוא וזרעו מהן בחטאו ראויים הקרובים ששיעו אותו לזכות להיות קודמין בהם לכל אדם.

מדיני המצוה מה שאמרו זכרונם לברכה במתניתין דיש נוחלין [שם קט"ו ע"א], סדר נחלות כך הוא, איש כי ימות וגו', הבן קודם לבת, וכל יוצאי ירכו של בן קודמין לבת. הבת קודמת לאחין, וכל יוצאי ירכה של בת קודמין לאחין. האחין, או האחיות במקום שאין אחין, קודמין לאחי האב, וכל יוצאי ירכו של אחין או של אחיות קודמין לאחי האב. ואחרי אביו, או אחיות אביו במקום שאין אחין לאב, קודמין לשאר קרובים. זה הכלל, כל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמין, והאב קודם לכל יוצאי ירכו. ועל הדרך הזה שאמרנו הולך ועולה עד ראש הדורות, לפיכך אין לך אחד מישראל שאין לו יורש. ומה שאמרנו שם [ק"ח ע"א], שאין האם יורשת בניה, ודבר זה קבלה. והאחים מן האם אינם יורשין זה את זה, דמשפחת אם אינה קרויה משפחה. ובן ממזר או אח ממזר הרי זה יורש כשאר הבנים, ואפילו בן ממזר שנשתמד יורש הוא, אבל בן שפחה ונכרית אינו יורש ואינו כבן לשום דבר. וחכמים תקנו שיהא האדם יורש את אשתו מן הנשואין, וסמכו הדבר מן הכתוב.

כתב הרמב"ם ז"ל [בספר המצוות], ומכלל זה הדין של נחלות בלי ספק היות הבכור נוטל פי שנים, שזו היא מכלל מצות הנחלות. ופי שנים פירושו שני חלקים, כלומר שאם היו שני אחין, עושין מן הממון שלשה חלקים והבכור נוטל השנים, ואם היו שלשה, עושין ממנו ארבעה חלקים ונוטל השנים, ואם הם חמשה, עושין ממנו ששה, ועל הדרך הזה לעולם. ואין הבכור נוטל פי שנים אלא בנכסים המוחזקים לאביו, כלומר שבאו ברשות אביו בחייו, אבל לא בראויים לבוא אל אביו, שנאמר [דברים כ"א, י"ז], בכל אשר ימצא לו. כיצד, אחד ממוריש אביו שמת לאחר מיתת אביו אין הבכור נוטל באותה ירושה פי שנים, וכן אם היתה לאביהם חוב שחייבים לו ואפילו בשטר או אפילו היתה לו ספינה בים אין לבכור בזה פי שנים, (שאין זה פי שנים) שאין זה מצוי לאביו. וכן מטעם זה אין הבכור נוטל בשבח ששבחו נכסים אחר מיתת אביו, כגון שחת שנעשה דגן והאילנות שהוציאו פירותיהן, שכל זה לא היה מצוי לאביו בימיו, אבל אילן קטן שנעשה גדול שלא מממת הוצאה אלא מעצמו גדל אחר מיתת אביו קודם חלוקה הבכור נוטל בזה פי שנים, דמצוי לאביו נקרא מכיון שלא נשתנה ענינו.

והאב נאמן לומר זה בני בכורי, ונאמן לומר זהו בני או זה אינו בני, שהתורה האמינתו בזה דכתב [שם], כי את הבכור וגו' יכיר, ודרשו זכרונם לברכה [ב"ב קכ"ו ע"ב], כיצדו לאחרים. ואפילו היה אחד מוחזק שהוא בן ראובן, ואמר ראובן שאינו בנו, נאמן עליו ולא יירשנו. וכתב הרמב"ם ז"ל [פ"ד מנחלות ה"ב], ויראה לי שאפילו היו לבן בנים, אף על פי שאינו נאמן עליו לומר אינו בנו לענין יחוס ואין מחזיקין אותו ממזר על פיו, נאמן הוא לענין ירושה ולא יירשנו.

ומה שאמרו זכרונם לברכה [ב"ב קכ"ט ע"ב] גם כן בענין זה, שהאומר לאדם נכסי לך ואחר כך לפלוני, אם הראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום, דמכיון שזכה בנכסים והוא הראוי לירש אותם, אין לירושא הפסק עוד מפני תנאו של מוריש. ועם הפירושים הטובים והסברה ההוגנת למדנו בפרק יש נוחלין, שאפילו אמר לו בלשון מעכשיו, כגון שאמר לו נכסי לך ומעכשיו אחר כך לפלוני, אף על פי כן אין לשני במקום ראשון כלום, מכיון שהראשון ראוי ליורשו. אבל אם אין ראשון ראוי ליורשו, ואמר לו מעכשיו אחר כך לפלוני, זכה השני בגוף הנכסים, והראשון יאכל הפירות לבד כל ימי חייו. ואם לא אמר לו מעכשיו אלא נכסי לך ואחר כך לפלוני, לא קנה שני אלא מה שישאר לראשון, ואם מכרן ראשון אין כח בשני להוציא מיד לוקח לעולם, שבחזקת הראשון עומדין כל ימי חייו לכל חפציו, בין למכרם בין לתתם במתנה לכל מי שירצה. וכל כך הם נכסים אלו בחזקתו של ראשון, שאם אמר הנותן נכסי לך ואחר כך לפלוני ואחריו לפלוני, אם מת שני בחייו ראשון אמרו זכרונם לברכה בגמרא [שם] שיחזרו הנכסים ליורשי ראשון, לפי שהנותן לא שייר כלום במתנתו של ראשון אלא שינתנו הנכסים אחריו לשני, ומיד השני ומכחו יבאו לשלישי, ומכיון שהשני מת ואי אפשר לשלישי עוד שיוכה בהם מכח השני כמו שאמר הנותן, ישארו הנכסים ביד מי שהן ברשותו לו ולירשיו לעולם. והוא הדין שיש לנו לדון על הדרך שאמרנו היכא שאמר הנותן מתנתו בלשון אם, כגון שאמר נכסי לפלוני ואם מת ינתנו לפלוני, שאין אנו באין לדון כן מטעם לשון אחר, אלא טעם הדבר מפני שאנו אומרים כי הראשון זוכה בגופן של נכסים ובפירותיהן, ולעולם מוחזקין בידו עד שנוכל להוציאן ממנו בראיה חזקה. אבל היכא שכתב נותן נכסי לך ואחר כך לא יורשי. אף על פי שלא הזכיר לשון מעכשיו בשויר זה. יש לנו לדון שאם מת מקבל מתנה שיחזרו הנכסים לנותן או ליורשיו, ואפילו ירד ומכר מקבל מתנה הנותן מוציאן מיד לוקח לכשימות מקבל מתנה, שאמר חכמים בזה [שם קל"ז ע"ב], שכל שמשיר לעצמו או ליורשיו אינו אלא כמפרש מתנה זו תהיה לך לאכילת פירות כל ימי חיך.

כלל הדברים שעלו בדינו בענין זה אחר יגיעה רבה, שכל זמן שהראשון ראוי לירש, מכיון שאמר לו המוריש נכסי לך אין בידו עוד לתתם לאחר ואפילו ליורשו אחר, שמיד נכנסו הנכסים בחזקת יורש ואינו אחר כן אלא כמתנה תנאים בנכסי אדם אחר, וכענין הנאמר בענין זה בגמרא [שם קל"ג ע"א], הוא סבר יש לה הפסק, כלומר לירושא, ורחמנא אמר אין לה הפסק.

וגדולה מזאת למדנו מורינו ישמרם אל בראיות חזקות וברורות, שאפילו האומר למי שראוי ליורשו נכסי לך ואחר כך להקדש, או אפילו אמר ומעכשיו אחר כך להקדש, שהיורש זוכה בנכסים ויש לו למוכרן ולעשות בהן כל חפצת נפשו, ואין כח בהקדש לעולם להוציאן מיד לוקח או מקבל מתנה מן הטעם שכתבנו, ומכיון שאמר המוריש ליורשו נכסי לך זכה בנכסים ואין בידו להקדיש אותן עוד אלא הרי הוא כמקדיש נכסי אחרים. ומה שיש לעיין בענין זה שנראה בתחלת העיון קושיא כגון מה שאמרו זכרונם לברכה [קידושין כ"ח ע"ב], אמירתו לגבוה כמסירתו להדיס ועוד דברים אחרים, כבר נשאנו ונתנו בהן ודקדקנו את כולן יפה, ועלה הענין מבורר כמו שכתבנו. ויארך הענין אם באתי לכתוב הכל, ולא ממלאכת ספרי הוא ואם תזכה בני ותפרש ממכורות בים התלמוד, היא תעלה לך

מצות דיני נחלות

הכל. ויתר פרטי המצוה מבוארים בבבא בתרא פרק יש נוחלין.

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

ועובר על זה וציוה בין בריא בין שכיב מרע שלא יירשנו הראוי ליורשו ביטל עשה זה, והוא שציוה כן בלשון ירושה כמו שאמרנו, ואף על פי שאין בדבריו ממש כמו שכתבנו למעלה בתחלת הענין. והרמב"ן ז"ל כתב כי הרמב"ם ז"ל חיסר במקום זה שתי מצוות, אחת מצוות עשה ואחת לא תעשה, ושתיהן בבכור, שהאדם מצווה להכיר הבכור במותו פי שנים לו, וזאת היא מצות עשה על האב שלא חשב אותה הרמב"ם ז"ל במנינו, וכמו כן מוזכר עליו מהעביר הבכורה ממנו, ועל זה נאמר [דברים כ"א, ט"ז], לא יוכל לבכר וגו', וזאת האזהרה גם כן לא חשב אותה הרב הנוכח, אלא שכלל הכל במצות דין הנחלות.

להקריב תמידין בכל יום

ספר החינוך מצוה תא מצות תמידין בכל יום

שנצטוו ישראל שיקריבו על ידי משרתי השם יתברך, שהם הכהנים, שני כבשים בני שנה תמימים לעולה בכל יום, האחד בבקר והשני בין הערבים, שנאמר [במדבר כ"ח, ב'], צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי וגו' שנים ליום עולה תמיד. ומכל מקום עיקר האזהרה לבית דין, כלומר החכמים מורי התורה שבישראל, כי עליהם מוטלת מלאכת הצבור, וכמו שדרשו זכרונם לברכה [ספרי כאן], ואמרת אליהם, אזהרה לבית דין.

משרשי מצות הקרבנות כתבתי במצות המקדש בסדר ויקחו לי תרומה עשה א' [מצוה צ"ה] העולה על רוחי בפשט הענין, ואחר אותם הטעמים אני ממשיך גם כן טעם התמידין לומר שנצטוונו בעבודה זו התמידית שהיא פעמים ביום בזריחת השמש ובנסותו לערוב, למען נתעורר מתוך המעשה הזה ונשים כל לבנו וכל מחשבותינו לדבקה בשם ברוך הוא, כאומרי כמה פעמים שהאדם נפעל וטבעו מתעורר לפי עסק מעשהו, ולכן בהיות האדם נכון בטבעו שצריך לתקן לו מזון פעמים ערב ובקר, נצטוו שישים מגמתו ועסקו בעסק עבודת בוראו גם כן שתי פעמים, לבל תהיה עבודת העבד לעצמו יתרה על עבודתו לרבו, וכל זה למה, כדי לעורר רוחו וחפצו תמיד לזכור את בוראו, ובכן ישיר מעשיו ויתברך ממנו כי חפץ חסד הוא, וכמו שדרשו זכרונם לברכה [ספרי כאן], אשה ריח ניחוח לה', שאמרתי ונעשה רצוני, כלומר שכל חלק גבוה מכל קרבן אינו רק חפצו ברוך הוא שעשה העבד מה שציוהו למען יכשר לזכות בטובו ברוך הוא.

מדיני המצוה מה שאמרו זכרונם לברכה [יומא כ"ח ע"א] שזמן שחיתתן של תמידין הוא הכבש האחד של בקר קודם שתעלה חמה משיאור כל פני מזרח, ופעם אחת דחקה שעה את הצבור בבית שני והקריבו תמיד של שחר בארבע שעות ביום. והכבש השני של בין הערבים משש שעות ומחצה למעלה עד סוף היום זהו ימנו, אבל היו שוחטין אותו לעולם בשמונה שעות ומחצה וקרב בתשע ומחצה, ושתי שעות אלו שמאחרין אותו היה כדי שיקריבו קרבנות היחידים או של צבור בינתיים, לפי שאסור להקריב קרבן אחר תמיד של בין הערבים.

וכמעשה תמיד של שחר היה מעשה תמיד של בין הערבים, אלא שאותו של שחר נשחט על קרן צפונית מערבית של בית המטבחים על טבעת שניה, ושל בין הערבים על קרן צפונית מזרחית על טבעת שניה, כדי שיהא נגד השמש. ויתר פרטיה מבוארים במסכת תמיד ובפרק שני מיומא.

נוהגת מצוה זו בזמן הבית, והיא מן המצוות שהן מוטלות על הציבור, ויותר על הכהנים, ואם שמא חס ושלום יתרשלו בה שלא להקריבם בכל יום ביטלו עשה זה, והשגגה נתלית על כל עדת בני ישראל היודעים בדבר אם יש כח בידם לתקן בשום צד.

הרמב"ן ז"ל חשב בחשבון המצוות שני תמידין לשתי מצוות עשה, לפי שהן מצוות שאין מעכבות זו את זו, וזמנה של זו לא זמנה של זו.

מצות קרבן מוסף של שבת

ספר החינוך מצוה תב מצות קרבן מוסף של שבת

שנצטוו ישראל להקריב שני כבשים קרבן בכל יום שבת מוסף על קרבן התמיד של כל יום, והוא הנקרא מוסף שבת, שנאמר [במדבר כ"ח, ט'], וביום השבת שני כבשים.

משרשי מצות המוספין של ימים טובים כבר כתבתי בסדר אמור אל הכהנים במוסף פסח עשה ח' [מצוה רצ"ט] מה שנראה לי על צד הפשט, ומוסף שבת באשכול יתר המוספין תליי גם הוא. והענין כדי שנקבע במחשבתנו עם מעשה הקרבן גודל היום ורוב קדושתו וכי ששת ימים עשה ה' את השמים וגו', כמו שכתוב שם. ושם כתבתי גם כן מעט מדיני המוספין וכלל הענין כמנהגי.

מצות קרבן מוסף בכל ראש חודש

ספר החינוך מצוה תג מצות קרבן מוסף בכל ראש חודש

שנקריב קרבן מוסף בכל ראש חדש על תמיד של כל יום, שנאמר [במדבר כ"ח, י"א - ט"ו], ובראשי חדשיכם תקריבו עולה לה' פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים, ומנחתם ונסכיהם וגו', ושעיר עזים אחד לחטאת לה'.

משרשי המצוה. הקדמה. ידוע לכל חכם לב בבני אדם כי לגלגל השמש וגלגל הירח פועלים בכחם הנאצל עליהם מאדון כל הכחות בעולם השפל פעולות גדולות בגופות בני אדם ובכל מיני שאר בעלי חיים, גם בכל הצומח בארץ מן הארזים הגדולים עד העשבים הדקים, ודרך כלל בכל שהוא מארבעה היסודות שהם למטה מהם ותחת ממשלתם, וכן כתוב בסדר וזאת הברכה [דברים ל"ג, י"ד] וממגד תבואות שמש וממגד גרש ירחים. ומפורסם בכל המון העם נערים עם זקנים, כי כח הלבנה ניכר בכל אשר נעשה בארץ, כידוע לכורתי האילנות לבנינות כי לא יכרתום בזמן שהלבנה בחידושה עד עבור חמשה ימים או יותר, ויורדי הים גם כן אין מפליגין בה עד אחר חמשה ימים של חידוש הלבנה, וכן נוהרים כל בני אדם מהקזי דם סמוך לחידושה, וכמה מלאכות אחרות קטנות וגדולות צריכות שמירה שלא לעשותם בעוד שהלבנה מתחדשת, עד שיאמרו שהפשתן שימצא במשרה או בתוך היורה לבשל בחידוש לבנה שהוא לוקה ולא יצלח אחר כן לכל. וכלל ענינים אלה גלויים ונודעים לכל, האריכות בהן ילדות. ולכן כי בחידושה של לבנה לפעולות אדם יתחדש ענין, והכל בדברו של מקום ברוך הוא ובגזרתו, ראוי לנו גם כן לחדש ולהקריב קרבן נוסף על שאר הימים לשמו ברוך הוא להעיר רוחנו ולקבוע בלבנו כי כל החדושים ההווים בעולם מאתו ברוך הוא, וכל כחם של גלגלים לא ימצא רק מה' לבדו, ועם המחשבה הזכה הזאת והאמתית תתעלה נפשנו וברכת השם תחול על ראשינו.

דיני המצוה בענין המוספין וכלל הענין כמנהגי כתבתי במוסף הפסח בסדר אמור אל הכהנים [מצוה רצ"ט]. ועוד אודיעך כאן שראש חדש שחל להיות בשבת שיר של מוסף ראש חדש דוחה שיר של מוסף שבת, כדי לפרסם שהיום ראש חדש. וידוע ששירת מוספי שבת במקדש היא שירת האזינו, והיו מחלקין אותה לששה פרקים בששה שבתות, והסימן הזי"ו ל"ך, כדרך שאנו קורין אותה בבית הכנסת.

מצות קרבן מוסף ביום חג השבועות

ספר החינוך מצוה תד מצות קרבן מוסף ביום חג השבועות

שנצטוו ישראל להקריב קרבן מוסף ביום חג השבועות שהוא יום הששי בסיון, שנאמר [במדבר כ"ח, כ"ו], וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבועותיכם וגו'.

כבר כתבתי פעמים כי בסדר אמור אל הכהנים במוסף דפסח עשה ח' [מצוה רצ"ט] דברתי מענין המוספים.

מצות שופר בראש השנה

שנצטוונו לשמוע קול שופר ביום ראשון של תשרי שהוא ראש השנה, וכדתנן במסכת ראש השנה [ב' ע"א], באחד בתשרי ראש השנה לשנים, שנאמר [במדבר כ"ט, א'], יום תרועה יהיה לכם. ואף על פי שאין כאן זכר לתרועה זו אם בשופר או במצלתיים או בכל שאר כלי ניגון, מפי השמועה למדו זכרונם לברכה שהיא בשופר, כמו שמצינו בויבול שנאמר בו שופר [ויקרא כ"ה, ט'].

משרשי המצוה, לפי שהאדם בעל חומר לא יתעורר לדברים כי אם על ידי מעורר, כדרך בני אדם בעת המלחמה יריעו אף יצריחו כדי שיתעוררו יפה למלחמה, וגם כן ביום ראש השנה שהוא היום הנועד מקדם לדון בו כל באי עולם, וכמו שאמרו זכרונם לברכה [ראש השנה ט"ז ע"א], בראש השנה כל באי העולם עוברים לפני ה' כבני מרון, כלומר, שהשגחתו על מעשי כל אחד ואחד בפרט, ואם זכיותיו מרובין יצא זכאי ואם עונותיו מרובין בכדי שראוי לחייבו מחייבין אותו למות או לאחת מן הגזירות כפי מה שהוא חייב, על כן צריך כל אחד להעיר טבעו לבקש רחמים על חטאיו מאדון הרחמים, כי אל חנון ורחום הוא נושא עון ופושע וחטאה ונקמה לשבים אליו בכל לבם. וקול השופר מעורר הרבה לב כל שומעיו, וכל שכן קול התרועה, כלומר הקול הנשבר. ומלבד ההתעוררות שבו, יש לו לאדם זכר בדבר שישבור יצר לבו הרע בתאוות העולם ובחטאים בשומעו קולות נשברים. כי כל אדם כפי מה שיראה בעיניו ובאזניו ישמע יבין לבבו ויבין בדברים, היינו דאמר רבי יהודה [שם כ"ו ע"ב], בראש השנה תוקעין בשל זכרים, כלומר בקרן הכבשים הכפוף, כדי שיזכור האדם בראותו אותו שיכוף לבו לשמים, ורבי לוי פסק הלכה כמותו [שם]. ומנהגן של ישראל כן.

מדיני המצוה מה שאמרו זכרונם לברכה [שם כ"ז ע"ב], ששיעור השופר הוא כדי שיאחזנו אדם בידו ויראה לכאן ולכאן. וכל השופרות כשרין חוץ משל פרה מפני שהוא קרן, פירוש כל מה שהוא שופר, כלומר שהוא חלול, שלשון שופר הכי משמע לעולם דבר שיש בו חלל, כגון השופר של כבש שיש לו חלל שהזכרות בתוכו. וכל שופר בעולם שיש לו חלל כמו שפירשנו כשר לתקוע בו בראש השנה, לאפוקי קרני ראם ושאר חיות שקרניהם אינם נכללין בלשון שופר כלל, לפי שאין בהן דבר חלול אלא הזכרות לבד. אבל קרן הפרה אף על פי שהוא בכלל שופר שהרי יש לו נקבות וזכרות, אינו כשר מפני שהכתוב כללו עם הפסולין שקראו קרן, וכדכתיב [דברים ל"ג, י"ז], בכור שורו וגו' וקרני ראם קרניו. נמצא לפי פירושנו זה, שכל הקרנות שבעולם פסולין לתקוע בהן בראש השנה חוץ מקרני הכבשים והרחלים וגם התישים ועזים, לפי שלא מצינו בעולם קרנות חלולין חוץ מאלו ושל פרה, כי קרני כל החיות אינן חלולין ונמצא שאינם בכלל לשון שופר שצותנו התורה לתקוע, ושל פרה גם כן כבר הוציאו הכתוב מכלל הכשרים, והכניסו עם כלל הפסולים מפני שקראו בשם. ואל יקשה בעיניך לדברינו אלה שהרי הכתוב קורא שופר התישים בלשון הפסולין כדכתיב [דניאל ח', ה'] והצפיר קרן חזות בין עיניו, שהענין ההוא היה במראה הנבואה, והודיע הכתוב שהיה נראה לנביא לרוב תוקף הצפיר כאלו היה לו קרן הפסולין, כלומר שהיה חזק מבלי נקבות, ואין הענין שיכניסנו הכתוב עם הפסולין כלל כי אם בהפך לכל מבין. והארכת לך בני מעט בכאן, לפי שהפירוש הזה נתחדש במשנה זו מזמן קרוב, ואשר היו לפנינו פירשוהו בענין אחר.

וכן מענין המצוה מה שאמרו זכרונם לברכה [ר"ה כ"ז ע"ב] שכל הקולות כשרים בשופר, ואמרו גם כן שאם גרדו השופר עד שהעמידו על גלדו כשר, ומה שאמרו זכרונם לברכה [שם כ"ט ע"ב] שיום טוב של ראש השנה שחל בשבת אין תוקעין בו שופר, גזירה שמא יטלנו ישראל אחר ויוליכנו ארבע אמות ברשות הרבים ויבא לידו איסור סקילה. ודבר זה לא גזרו אותו חכמים במקום שיש בית דין שהוא גדול בחכמה, ודוקא שתוקעין אותו שם בשיבת הבית דין. והרמב"ם ז"ל כתב [פ"ב משופר ה"ט] שצריך להיות הבית דין סמוך בארץ ישראל, ושיהיה בית דין מעולה מאותן שקדשו את החדש. ואני שמעתי שהרב רבי יצחק אלפסי ז"ל היה תוקע שופר בשיבתו בשבת. ואתה בני אם תזכה תבחר לך הטוב בעיניך.

וכן מענין המצוה מה שאמרו זכרונם לברכה [ר"ה ל"ג ע"ב], שחייב אדם לתקוע בראש השנה שלש תקיעות של שלש שלש, כלומר שלש פעמים תקיעה ותרועה ותקיעה שנמצא שהן שש תקיעות ושלש תרועות. ופירוש תרועה, כתרגומו, יבא. וענין יבא הוא קול שבור, כלומר קול יללה. נמצא שהתורה צוה אותנו לעשות בשופר קול הדומה ליללה, ומפני שמקומות העולם חלוקים בענין היללה, שבמקום אחד מיללין בגניחות גסות ובמקום אחר בדקות, ובמקום אחר עושין הכל גסות ודקות, נהגו בכל מקום ומקום להיות מתריעין בראש השנה על דרך שהיו מיללין איש איש במקומו, ובכך היו יוצאין ידי חובתן במצוה, שהתורה צוה בקול יללה, ובאי זה שיהיה בשום מקום בכך היה יוצא ידי תורה בכל מקום, ואף על פי שבמקומו אין מיללין כן, שהרי קיים כוונת הכתוב ועשה ביום זה יללה בשופר. עד שקם רבי אבהו ולא ישר בעיניו להיות ישראל חלוקים במנהג התרועה זה בכה וזה בכה, שנעשה תורה כשתי תורות, וקבץ כל המנהגים, והתקין שיהיו תוקעין בכל המקומות בשוה. ולצאת ידי חובה מכלל היללות שנעשות בעולם, תיקן לעשות התרועה בשלשה צדדין, כעין גניחות גסות דהיינו שברים, וכעין גניחות דקות דהיינו שאנו קורין תרועה, ועוד בצד אחר גניחות גסות ודקות כמנהג אחד מהמקומות שעושין הכל ביללותיהם. ונמצא לפי זה שאנו צריכין לתקוע שלש שלש שלש פעמים שלש.

דין שופר שנשדק לאורכו או לרחבו, וניקב וסתמו במינו או שלא במינו, ודין נותן שופר בתוך שופר, ודין תוקע לתוך הבור והדות, ודין שופר של עבודה זרה ועיר הנדחת, והמודר הנאה מחבירו, ודין נתיבין שומע ולא משמיע ויתר פרטיה. מבוארים במסכת ראש השנה.

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ולא בנקבות, לפי שהיא מכלל המצות שהזמן גרמא שהנשים פטורות.

ועובר על זה ולא שמע קול שופר ביום ראש השנה כסדר תקיעות שאמרנו שלש שלש שלש לכל הפחות ביטל עשה זה. ואם שמען בהפסק ואפילו בכל היום יצא, וכמו שאמרו זכרונם לברכה [שם ל"ד ע"ב], שאם שמע אדם תשע תקיעות המחוייבות בתשע שעות ביום, ואפילו מתשעה בני אדם יצא. ולמדתי מן החכמים ישמרם אל שצריך מכל מקום שלא לשמוע קול פסול באמצע.